

Serejski, Marian Henryk

Śp. Michał Kreczmar (20.09.1881 -
14.09.1939)

Przegląd Historyczny 36, 13-14

1946

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

tego słowa znaczeniu, co na pedagoga-popularyzatora i myśliciela historycznego, czulego na bieżące zagadnienia dnia codziennego.

Ta postawa etyczna nie była tylko cechą jego umysłowości, ale przejawiała całą osobowość, była konsekwentnie stosowana w życiu osobistym. Wierzący i praktykujący katolik umiał zdobyć się na stoicyzm wobec ciosów życia. Z pogodą i spokojem znosił tak charakterystyczną dla naszego pokolenia mękę życia, stałe poczucie niemożności zrealizowania tkwiących w nim darów natury. Ujawnia się to w całej pełni w ostatnich dniach życia. Powalony chorobą, czując, że jest już wykreślony z życia, mówił do żony, najwierniejszej przyjaciółki i towarzyszki życia i obozu pracy: „musimy zachować do końca pogodę i spokój ducha; nie wolno nam okazać Niemcom, że nas złamali“.

Można więc w całej pełni do życia i śmierci Władysława Bogatkiewicza zastosować sentencję stoika starożytności: „Ja — zaiste — nie dziwię się, jeśli Bóg kiedykolwiek pragnie poddawać wielkich ludzi próbie walki z przeciwnościami. Oto widowisko godne, aby Bóg spoglądał na nie, pochłonięty swym dziełem. Oto dzieło godne Boga! mąż pełen mocy, ze złym losem związany“⁴⁾.

R. Przelaskowski.

Śp. MICHAŁ KRECZMAR

(20. IX. 1881 — 14. IX. 1939)

Śród zgnębienia całego narodu dotkniętego świeżą klęską i kapitulacją, zmarł w Warszawie w zapomnieniu znakomity historyk i pedagog Michał Kreczmar. Absolwent ówczesnego cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego uzyskał w r. 1904 stopień kandydata nauk historyczno-filologicznych. Dalsze studia specjalne odbywał w Monachium, a przede wszystkim w Moskwie, gdzie przygotowywał się do kariery uniwersyteckiej, jako t. zw. magistrant, pełniąc jednocześnie funkcję asystenta przy katedrze historii powszechnej świętego historyka rosyjskiego Petruszewskiego. Po powrocie do kraju w r. 1909 rozpoczął pracę nauczycielską, później został kierownikiem szkoły, której nie opuścił już do końca życia. Po odbudowie Uniwersytetu podczas okupacji niemieckiej na jesieni r. 1915 objął wykłady historii starożytnej, które prowadził do jesieni r. 1919, a po stabilizacji Uniwersytetu w charakterze tzw. docenta tymczasowego do 15 marca 1920 r. Wobec niemożności pogodzenia pracy tej z obowiązkami kierownika szkoły, z wielką szkodą dla nauki, przerwał swą działalność pedagogiczną na wyższej uczelni i całkowicie niemal oddał się absorbującej go pracy w szkole.

Michał Kreczmar pozostawił po sobie skromną puściznę pisaną, dużo skromniejszą niż to rokowały jego wielkie zdolności i znakomite opanowanie źródeł. W ciągu kilku lat pracy profesorskiej na Uniwersytecie zdobył sobie poważne grono słuchaczy i uczniów, którzy podziwiali jego erudycję i szerokość poglądów. Wykłady Kreczmara, przygotowywane niezwykle starannie, oparte na świetnej znajomości źródeł i samodzielnej ich interpretacji, stanowiły próbę syntetycznego ujęcia całości dziejów Grecji i Rzymu.

⁴⁾ Seneca, De Providentia II.

Ściśle biorąc, badania historyczne Kreczmar obracały się dookoła rozwoju gospodarczego i społecznego starożytności. Kreczmar był bowiem historykiem par excellence społecznym, wierny zresztą pod tym względem swemu mistrzowi Petruszewskiemu. Kreczmar nie cofał się przed śmiałymi uogólnieniami, przed „socjologizowaniem“, a także (czasem nie bez szkody dla właściwego pojmowania dziejów) przed „modernizowaniem“ historii starożytnej. W interpretacji dziejów Kreczmar bliski był marksistom, ale uważał się za przedstawiciela kierunku socjologicznego w historii, albo, jak to sam nazywał, „realistycznego“.

Wyrazem metody i ujęcia historii przez Kreczmara są zarówno jego prace popularyzatorskie (Kwestia agrarna w starożytności, Bibliot. Składn. Pom. Szk. Nr 3, Warszawa, b. d.; Społeczeństwo i państwo średniowiecza greckiego. Zamość, 1922), jak i rozprawy ściśle naukowe (Krótka historia demokracji ateńskiej do czasów Temistoklesa włącznie. Warszawa 1930; Kilka zagadnień z historii Grecji starożytnej. Przegląd Historyczny t. 29, r. 1931—2). Podobny charakter ma mało znana czytelnikowi polskiemu praca opublikowana w języku rosyjskim, poświęcona historii przemysłowej Rzymu (K woprosu o choziajstwiennom razwitiu Rima. Promyslennost w Rimie i teorija Biuchera. Warszawa 1905). Wszystkie dzieła Kreczmar, nie wyłączając popularno-naukowych są wynikiem samodzielnego przepracowania źródłowego omawianych zagadnień. Na gruncie polskim stanowiły one niewątpliwie zapoczątkowanie zainteresowań dla dziejów gospodarczo-społecznych starożytności. Nie zrywając nigdy z działalnością nauczycielsko-pedagogiczną, Kreczmar pisywał artykuły na tematy dydaktyczne, i był tłumaczem podręczników historii powszechnej historyka rosyjskiego, prof. Wippera.

Ujmujący swą prostotą, przepojony ideałami humanitarnymi, świetny pedagog i oddany młodzieży kierownik, Kreczmar był pionierem prawdziwego postępu zarówno na polu pedagogicznym, jak i w nauce.

M. H. Serejski

Śp. A D A M M O R A C Z E W S K I

Syn Jędrzeja i Zofii, ur. się 23 marca 1907 r. w Winnikach. Ukończył gimn. im. Władysława IV w Warszawie w r. 1926, a następnie wydział humanistyczny U. W. w r. 1930 ze stopniem magistra, studia historyczne odbywał pod kierunkiem prof. Wacława Tokarza. Stopień doktora fil. uzyskał w r. 1934 na podstawie rozprawy Samorząd Warszawy w dobie powstania listopadowego (Biblioteka im. Tadeusza Korzona, t. 23, Warszawa 1934). Już w czasie studiów uniwersyteckich wstępuje w r. 1928 do państwowej służby archiwalnej w Archiwum Oświecenia Publicznego. Pracy tej oddaje się z niezwykłym zapalem i jest jej wierny niemal do końca swego życia. W krótkim stosunkowo czasie nabiera dużego znawstwa w zakresie archiwistyki, wyprzedzając wielu starszych swoich kolegów. Bierze żywy udział w Archiwalnej Komisji Ankietowej, współpracuje przy porządkowaniu Archiwum w Jabłonie. Poza pracą urzędową porządkuje archiwum Związku Nauczycielstwa Pol., gimn. św. Wojciecha, akta z czasów powstania listopadowego w Archiwum Miejs-